

ŠTÁTNY PEDAGOGICKÝ ÚSTAV

ŠTÁTNY VZDELÁVACÍ PROGRAM

**SLOVENSKÝ JAZYK
A SLOVENSKÁ LITERATÚRA**

(Vzdelávacia oblasť: Jazyk a komunikácia)

PRÍLOHA ISCED 3

Posúdila a schválila ÚPK pre slovenský jazyk a slovenskú literatúru pre základné a stredné školy s vyučovacím jazykom maďarským

Bratislava 2008

CHARAKTERISTIKA UČEBNÉHO PREDMETU SLOVENSKÝ JAZYK A SLOVENSKÁ LITERATÚRA NA STREDNÝCH ŠKOLÁCH S VYUČOVACÍM JAZYKOM MAĎARSKÝM

Povinná školská dochádzka v predmete Slovenský jazyk a slovenská literatúra zabezpečuje objem jazykových a literárnych znalostí. V oblasti jazyka gymnáziá s vyučovacím jazykom maďarským majú tri parciálne jednotky: konverzáciu, jazykovú výchovu a sloh. Základnou úlohou vyučovania slovenského jazyka a slovenskej literatúry je rozvoj kreatívnych schopností a nadobudnutie zručností v komunikatívnom (každodennom) prostredí. Kvalita jej realizácie má zásadný význam na vystupovanie žiaka ako aj na získanie jeho sebavedomia na každom úseku spoločenskej praxe.

Súčasný projekt v predmete Slovenský jazyk a slovenská literatúra sú koncipované *centrálne* a *liberálne*. Ich základné učivo je centrálne riadené, pre školy jeho obsah je záväzný, kým výberové učivo je zostavené liberálne a zahrnuje aj regionálne literárno-umelecké udalosti. Liberálne učivo je vyberané podľa záujmov žiakov, tradícií a podmienok školy. Liberalizácia učebných osnov sa okrem obsahu učiva prejavila v ich štruktúre zvýšením podielu výberového učiva. Na stredných školách je to až 40 %, pričom základné učivo treba bezpodmienečne preberať.

Základné učivo, ktoré je prezentované učebnými osnovami musí spĺňať *fundamentálne*, *exemplárne* a *utilitárne* požiadavky. Fundamentálna stránka zohľadňuje podstatu učiva, ktorú si má žiak po skončení gymnázia ovládať, pričom dopĺňať aj s vedomosťami z najnovších literárno-umeleckých poznatkov. Exemplárne hľadisko preferuje poznatky, ktoré sú spojené s kreatívnymi tendenciami u žiakov. Utilitárny prístup vo výbere učiva kladie dôraz na užitočnosť a využiteľnosť nadobudnutých vedomostí a nadväzujú na životné potreby človeka. Táto stránka zodpovedá potrebám kompetencií, ktoré tvoria ťažiskový bod obsahovej prestavby v krajinách Európskej únie.

Táto kompetencia sa neobmedzuje len na technické zvládnutie slovenského jazyka, ale zahrnuje aj otvorenosť voči odlišnej kultúre a úctu k druhým ľuďom, k ich schopnostiam a výsledkom ich práce. Žiaci sú počas celého štúdia podporovaní a pravidelne motivovaní, čím sa podporuje kladné vytváranie postojov k slovenskému jazyku a slovenskej literatúre. Každý uvedomelý jedinec v spoločnosti by mal nadobudnúť vedomosti, zručnosti, návyky a postoje, ktorými sa vytvorí predpoklad získavania nových kompetencií pre svoju osobu. Rôzne kognitívne a učebné činnosti v prípade slovenského jazyka a slovenskej literatúry smerujú k vytvoreniu kľúčových kompetencií, ktoré predstavujú súbor poznatkov, zručností, návykov a postojov využiteľných v rôznych učebných a praktických činnostiach a situáciách. Osvojovanie slovenského jazyka rozširuje vedomie vlastnej identity a vedie žiakov k tomu, aby vnímali spolupatričnosť s viac než jednou jazykovou a kultúrnou komunitou. Žiakom sa v neskoršom období otvára viac možností zamestnania, vzdelávania a trávenia voľného času, ktoré zase môže prispieť k vytváraniu celej škály osobných, sociálnych a pracovných kompetencií.

Funkcia učebného predmetu

Vzdelávacia oblasť „Slovenský jazyk a slovenská literatúra“ a ich aplikácia je v etape gymnaziálneho vzdelávania na kompetenčnom základe založená na realistickom prístupe získavania nových vedomostí a na využívaní intelektových činností. Takto nadobudnuté vedomosti umožňujú získať jazykovo-literárnu zručnosť a vytvárať predpoklady pre ďalšie štúdium slovenského jazyka a slovenskej literatúry ako aj možnosti celoživotného vzdelávania.

Učebný predmet slovenský jazyk a slovenská literatúra sa zaraďuje medzi špecifické učebné predmety v školách s vyučovacím jazykom maďarským. V hierarchii učebných predmetov má postavenie cieľového jazyka so značne odlišnou funkciou od funkcie ostatných cieľových jazykov, ktoré sa na strednej škole vyučujú. Slovenský jazyk je dorozumievacím jazykom občanov maďarskej národnosti v styku s národmi a národnosťami v našom štáte. Spoločenskou požiadavkou je preto aktívne zvládnutie slovenského jazyka. Genealogicky a typologicky je však zásadne odlišný od materinského jazyka žiakov. Z tohto hľadiska, ako aj z hľadiska rozsahu používania slovenského jazyka v najbližšom okolí žiakov (rodina, škola) sa učebný predmet slovenský jazyk a slovenská literatúra zaraďuje medzi cudzie jazyky. To znamená, že výber učebného obsahu a metód vyučovania a osvojovania sa riadi princípmi vyučovania cudzích jazykov, pričom sústava požiadaviek na vedomosti, zručnosti a návyky žiakov zasa zohľadňuje odlišnú funkciu predmetu od funkcie cudzích jazykov.

Osvojovanie iného jazyka (v našom prípade slovenského jazyka) rozširuje vedomie vlastnej identity a vedie žiakov k tomu, aby vnímali svoju spolupatričnosť s viac než jednou jazykovou a kultúrnou komunitou. Ovládanie slovenského jazyka a slovenskej literatúry umožňuje žiakom vnímať a pochopiť dianie v politicko-spoločenských dimenziách, orientovať sa v prostredí, v ktorom žijú, vytvárať predpoklady k efektívnej medzilidskej komunikácii, interpretovať svoje vnemy a pocity, ale aj dokázať pochopiť svoje postavenie v rozličných komunikatívnych situáciách.

Predmet slovenský jazyk a slovenská literatúra na stredných školách s vyučovacím jazykom maďarským obsahuje zložky: gramatickú, štylistickú, konverzačnú a literárnu. Všetky zložky jazyka sú podriadené jedinému cieľu: dosiahnuť komunikatívnu kompetenciu žiakov v záujme dosiahnutia viacjazyčnosti (bilingvizmu).

Konverzáciu sa vo vyučovacom procese treba orientovať na automatizované používanie jazykových prostriedkov a vedomé ovládanie reči. Hodiny konverzácie rozširujú a prehlbujú zručnosti a návyky žiakov v ústnom a písomnom prejave tak, aby sa vedeli zorientovať v aktuálnych životných situáciách a pohotovo reagovať na vzniknutú udalosť.

V oblasti štylistiky sa dôraz kladie na samostatnú prácu študenta (rozvoj zručností), na uplatnenie jeho osobnosti, vyjadrovanie vlastného názoru ako aj rozvoj jeho individuálneho štýlu.

Jazyková výchova má za úlohu aktívne zapájať študentov do osvojovania si nových poznatkov, zručností a návykov. Objasňuje gramatické javy a uľahčuje ich uvedomené a neskôr automatické využívanie. Uprednostňuje tvorenie tvarov a viet, skladanie, spájanie slov, riešenie konštruktívnych úloh a tvorivých cvičení.

Koncepčnou požiadavkou vyučovania literatúry je práca s literárno-umeleckým textom. Učiteľ pritom podporuje snaženie študentov v oblasti literárnej výchovy a pomáha im v ich kreatívnej práci. Žiaci postupne nadobúdajú čitateľské zručnosti, schopnosti reprodukovat' prečítaný úryvok (alebo odporúčanú literatúru) a samostatne tvoriť nový text.

Ciele učebného predmetu

Hlavný cieľ vyučovania predmetu obsahuje tri cieľové komponenty: komunikatívny, kognitívny a formatívny.

Kľúčovým pojmom je komunikatívna kompetencia, čiže schopnosť žiaka porozumieť a tvoriť z lexikálnej a gramatickej stránky správne vety ako aj schopnosť interakcie v bežných životných situáciách v súlade s jazykovými normami slovenského jazyka. Výsledný efekt však závisí od mnohých faktorov, ktoré ovplyvňujú celý proces vzdelávania. Dôležitým momentom sú individuálne schopnosti a vlohy učiaceho sa, poznatky z materinského jazyka a iných predmetov, ktoré sa vyučujú v materinskom jazyku. Nemenej dôležité je rešpektovanie psychologických zásad a zásad technológie vyučovania cudzích jazykov. Učiteľ vplýva na psychiku žiakov a formuje alebo i mení samotné myslenie žiaka. Pri vyučovaní cieľového jazyka je dôležité naučiť myslieť žiaka v inom jazyku ako materinskom. V školskom prostredí si žiak osvojuje jazyk uvedomene, pod vedením učiteľa, mimo školy je možné si jazyk osvojovať prirodzene, prakticky, pri viac či menej častom styku s cieľovým prostredím, pretože žiaci škôl s vyučovacím jazykom maďarským sa neučia v podmienkach cudzojazyčného prostredia. Zohráva tu dôležitú úlohu práve prostredie, v ktorom sa žiaci pohybujú (rodina, sociálne prostredie). Mnohé prieskumy dokazujú, že žiaci, ktorí žijú v prevažne maďarsky hovoriacom prostredí, majú väčšie problémy s osvojovaním si slovenského jazyka, ako žiaci žijúci vo väčších mestách alebo v oblastiach s prevažujúcim slovenským prostredím.

Ciele vzdelávacej oblasti smerujú k zabezpečeniu tých kľúčových kompetencií, ktoré sú sledované všetkými učebnými predmetmi a ktoré sa realizujú v každom učebnom predmete podľa ich špecifik.

V oblasti slovenského jazyka a slovenskej literatúry pre gymnáziá s vyučovacím jazykom maďarským sa budú sledovať a realizovať nasledujúce cieľové zámery:

- Rozvoj žiackeho umeleckého nazerania na základe veku primeraných praktických a intelektových činností s využitím induktívnych a deduktívnych metód získavania nových vedomostí, zručností a postojov;

- Presné používanie terminológie v rámci konverzácie, slohu ako aj jazykovej výchovy, v kontextuálnej konštrukcii. Osvojené postupy, pojmy využívať pri riešení jazykovo-literárnych tematických oblastí. Rozvíjať komunikatívne zručnosti a schopnosti aj v podobe vedenia dialógu a diskusie na obhajovanie vlastných tvrdení a predstáv;

- Chápať a používať jazyk ako znakový systém, ako prostriedok s rozličnými funkciami: kognitívnu, komunikatívnu a expresívnu. Získať skúsenosti v aktívnej aplikácii jazyka v hovorenej i písanej forme;

- Podporiť a upevňovať kladné morálne a vôľové vlastnosti ako je samostatnosť, rozhodnosť, vytrvalosť, húževnatosť, sebakritickosť, kritickosť, cieľavedomá sebaychova, sebvzdelávanie, dôvera vo vlastné schopnosti a možnosti, systematickosť a presnosť pri riešení úloh.

Predmetové kompetencie

Kľúčové kompetencie

Kľúčové kompetencie v predmete „Slovenský jazyk a slovenská literatúra“ na gymnáziách s vyučovacím jazykom maďarským predstavujú súhrn predpokladaných vedomostí, zručností, schopností a postojov, ktoré prispievajú k úspešnému zapojeniu sa jedinca do života spoločnosti. Kľúčové kompetencie sa navzájom prekrývajú a dopĺňujú. Žiaci si ich osvojujú nielen na základnej škole, ale aj po jej ukončení. Ide teda o celoživotný proces dlhodobého vzdelávania.

- a. rozvoj schopností, zručností a návykov pri **čítaní s porozumením**:
 - Rozumieť pokynom a inštrukciám i kratším súvislým prejavom učiteľa;
 - Pochopiť jadro rozhovoru medzi dvomi i viacerými partnermi a určiť ich vzájomné vzťahy;
 - Porozumieť monologického a dialogického textu;
 - Odlíšiť podstatné informácie od nepodstatných;
 - Robiť si poznámku k počúvanému textu;
 - Naučiť sa čítať umelecké literárne dielo s kritickým odstupom a nadhľadom.
- b. rozvoj schopností, zručností a návykov pri **ústnom prejave**:
 - Klásť otázky a odpovedať na otázky k danej téme;
 - Vyjadriť svoje stanovisko k istému rozhovoru;
 - Pochopiť podstatu informácie a okamžite reagovať na vzniknutú situáciu;
 - Reprodukovať udalosti, príbehy z vlastného života;
 - Reprodukovať obsah literárneho textu a osobitne dbať o kompozíciu ako aj o literárnoteoretické a jazykové javy.
- c. rozvoj schopností, zručností a návykov pri **písomnom prejave**:
 - Aplikovať získané poznatky z pravopisu a gramatiky;
 - Kreativne skoncipovať text o rôznych témach, udalostiach, príbehoch ako aj písomne interpretovať odborný text;
 - Nadviazať kontextuálne na maďarskú literatúru, objasňovať špecifiká tých javov, ktoré sú charakteristické pre obe literatúry.

Odborné kompetencie:

- Orientovať sa v základnej jazykovednej a literárnoteoretickej oblasti pri pochopení, používaní a interpretovaní textov v jazykovej a literárnej sfére;
- Schopnosť adekvátne pochopiť podstatu a rozlíšiť úlohy v oblasti medzipredmetových vzťahov;
- Zorientovať sa dokonale v komparatistike pri čiastkových vedeckých prácach;
- Zvládnuť preberané slohové útvary, gramatické zákonitosti a analýzy literárneho diela; ich aplikácia v každodennej praxi.

Občianske kompetencie:

- Prenášať svoje poznatky, skúsenosti, postoje a zručnosti na svoje okolie (rodina, škola, kultúrno-literárne zväzky, spolky);
- Vytvárať možnosti na propagovanie jazykovo-literárnej kreatívnej činnosti v mimotriednych a mimoškolských pomeroch.

Spoločné kompetencie s inými vyučovacími predmetmi:

- Maďarský jazyk a literatúra: komparatistické súvislosti s materinským jazykom; nadväznosť v jazykovej a literárnej sfére atď.

- Dejepis: literárno-historické súvislosti atď.
- Etika: etické a morálne princípy človeka; vzťah náboženstva k svetským problémom a naopak; význam náboženstva na vývoj literatúry atď.
- Estetika: vytvorenie a pestovanie estetických zásad atď.
- Matematika: číselné operácie; štatistické vyhodnocovanie výsledkov meraní; grafické znázornenie úrovne dosiahnutých výsledkov atď.
- Informatika: práca s počítačom – vyhodnocovanie meraných výsledkov v tabuľkách; evidencia výsledkov; vyhľadávanie údajov a informácií z internetových zdrojov atď.

Vzdelávací štandard

Slovenský jazyk, sloh, konverzácia

Prehľad tematických celkov pre vyšší stupeň sekundárneho vzdelávania I.

Konverzácia

Kľúčové pojmy: príbuzenské vzťahy, deľba práce, trávenie voľného času, racionálna výživa, dedičné, infekčné a civilizačné choroby, správna životospráva, školská a mimoškolská činnosť, rekreačný a vrcholový šport, olympijské hry.

Obsahový štandard

Rodina – členovia rodiny, vzťah medzi rodičmi a deťmi, príbuzenské vzťahy, spolužitie generácií, spôsob života rodiny, konflikty, problémy, deľba práce, spoločne strávené chvíle atď.

Bývanie, domov – typický spôsob bývania na Slovensku, časti a zariadenie bytu, domu, vonkajšie prostredie, možnosti bývania atď.

Nákupy a služby – tradičné a moderné možnosti nakupovania, výhody a nevýhody nakupovania v malých obchodoch, supermarketoch a hypermarketoch, možnosti trávenia voľného času v hypermarketoch, služby, ktoré ponúkajú, jednotlivé druhy obchodov alebo oddelení v obchodných domoch, cestovanie za nákupmi atď.

Zdravie a zdravotná starostlivosť – základný systém zdravotníctva, zdravotné poisťovne, starostlivosť jednotlivca o vlastné zdravie – racionálna výživa, následky nesprávnej životosprávy, osobná hygiena, časti tela, návšteva u lekára, detské, dedičné, infekčné a civilizačné choroby, symptómy bežných ochorení atď.

Vzdelávanie – typy škôl od materskej školy po vysoké školy, štátne, cirkevné a súkromné školy, povinná školská dochádzka, učebné predmety, školská a mimoškolská činnosť, možnosti a význam vzdelávania, možnosti štúdia v zahraničí atď.

Šport – príčiny a význam športovania v živote človeka, masový, rekreačný, vrcholový šport, druhy športu, športové disciplíny, adrenalínové športy, individuálne a kolektívne druhy športov, najvýznamnejšie športové podujatia, olympijské hry a ich tradícia, možnosti športovania, významní slovenskí športovci, posilňovne, osobný vzťah k športu atď.

Výkonový štandard

Rodina

- dokázať hovoriť plynule o sebe, o členoch svojej rodiny, o významných momentoch v jeho živote, rodinných vzťahoch, domácich prácach, rodinných oslavách, dokáže povedať svoj názor na poslanie rodiny i na problémy súčasnosti.

Bývanie, domov

- dokázať opísať svoj domov a zariadenie, vybavenie domácnosti, vie porovnať život v meste a na vidieku, povedať výhody a nevýhody, dokáže hovoriť o súčasných trendoch v bývaní, vie povedať svoju predstavu o bývaní do budúcnosti.

Nákupy a služby

- dokázať hovoriť o moderných trendoch v spôsobe nakupovania, o nákupných zariadeniach a ich jednotlivých oddeleniach, o druhoch tovaru a špeciálnych obchodoch, službách (banka, pošta, polícia, poisťovňa);
- vedieť, čo je reklama a dokázať povedať svoj názor na ňu.

Zdravie a zdravotná starostlivosť

- dokázať pomenovať časti ľudského tela - vedieť vymenovať bežné, infekčné a civilizačné choroby, úrazy, duševné a fyzické stavy;
- dokázať opísať priebeh návštevy u lekára, oddelenia polikliniky a nemocnice;

- dokázať hovoriť o prevencii, zdravom spôsobe života, správnej životospráve, telesnej a duševnej hygiene.

Vzdelávanie

- dokázať opísať systém vzdelávania na Slovensku a povedať svoj názor na vzdelávanie na Slovensku;
- vedieť hovoriť o živote školy, ktorú navštevuje, predmetoch a mimoškolskej činnosti;
- dokázať hovoriť o vzťahoch v triednom kolektíve a o vzťahoch s vyučujúcimi.

Šport

- dokázať samostatne hovoriť o význame športovania pre človeka, o druhoch športu a ich špecifikách, o najobľúbenejších druhoch športu, o atraktívnych a nebezpečných športoch, o vlastnom záujme o šport, dokáže podať svoj názor na drogy, doping a finančné zákulisie športového sveta, dokáže popísať najznámejšie športové podujatia a súťaže.

Sloh

Obsahový štandard

- Štylizácia krátkych ústnych prejavov podľa daných konverzačných situácií (opíšte, povedzte, porovnajte, vysvetlite, pozvite atď.) – ospravedlnenie, poďakovanie, vyjadrenie súhlasu a nesúhlasu, odmietnutie, blahoželenie, pozvanie, poskytnutie informácie atď.
- Jednoduchý opis prostredia (domu, bytu, školy, triedy, zdravotníckeho zariadenia, nákupného strediska, telocvične), pracovného postupu.

Výkonový štandard

- Dokázať správne formulovať informáciu a poskytnúť informáciu.
- Dokázať správne vyjadriť poďakovanie, ospravedlnenie, nesúhlas, odmietnutie.
- Preukázať schopnosť štylisticky správne vyjadriť sústrasť, blahoželať k rôznym slávnostným udalostiam v ústnom a písomnom prejave.
- Viest' dialóg v bežných životných situáciách.
- Štylizovať jazykovo a vecne správne aktuálne správy, oznamy, hlásenie, pozvánku, telefonický rozhovor, inzerát, reklamu.
- Vedieť podať charakteristiku opisných slohových útvarov.
- Vedieť vysvetliť obsah opisného slohového postupu.
- Dokázať vysvetliť uplatňovanie opisného slohového postupu v jazykovom štýle.
- Dokázať napísať odborný opis, opis pracovného postupu, charakteristiku.

Jazyková výchova

Tematický celok: **Opakovanie učiva zo základnej školy**

Tematický celok: **Tvorenie gramatických tvarov**

Obsahový štandard

- Problémové pády pri podstatných menách: nominatív plurálu pri vzoroch chlap, hrdina, dub; lokál singuláru pri vzore chlap, dub; inštrumentál singuláru s dôrazom na pádovú príponu -mi, -ami a iné.
- Tvorenie a používanie slovesných tvarov: prítomný čas, minulý čas, budúci čas, prechodník, trpné prídavné.
- Používanie zvrtných zámen sa a si v hovorenom a písomnom prejave.
- Rozlišovanie jednotlivých tvarov zámen a ich používanie v komunikácii.

Výkonový štandard

- Vedieť vysvetliť, čo rozumie pod termínom gramatický tvar.
- Ovládať teoreticky aj prakticky prebraté učivo o tvorení gramatických tvarov.

- Zdokonaľovať sa v tvorení gramatických tvarov skloňovaním a časovaním.
- V gramatických cvičeniach a na hodinách konverzácie si upevňovať teoretické poznatky o základných a alternujúcich pádových príponách, predovšetkým pri podstatných menách.
- Osvojovať si tvary jednotlivých zámen s dôrazom na praktické využívanie zvratného sa a si v komunikácii.

Tematický celok: **Väzba sloviess v slovenčine**

Obsahový štandard

- Upevňovanie vedomostí o slovesách ako o dynamickom slovnom druhu.
- Osvojovanie si učiva o slovesných vzoroch a slovesných triedach.

Výkonový štandard

- Ovládať prakticky poučku o slovesách a vie tento slovný druh konfrontovať s ostatnými slovnými druhmi.

Tematický celok: **Pravopis - základné pravidlá písania i, í/y, ý**

Obsahový štandard

- Opakovanie a zdokonaľovanie sa v učive o vybraných slovách a o odvodených slovách.
- Písanie i, í/y, ý v rôznych tvaroch podstatných mien a prídavných mien s ohľadom na pádové prípony a na prvý pád množného čísla pri zhode prídavného mena so životným podstatným menom.
- Písania i v lokáli singuláru a písanie i, í/y, ý v ostatných pádoch.

Výkonový štandard

- Vedieť zdôvodniť, čo rozumieť pod termínom vybrané a odvodené slovo.
- Na základe analýzy a porovnávania gramatických tvarov vedieť správne písať i/í, y/ý.
- Vedieť nielen teoreticky, ale aj prakticky uviesť vzory, v ktorých sa píše v nominatívne plurálu i/í a v ktorých y/ý.
- Na základe analýzy textu vedieť vysvetliť gramatické javy týkajúce sa písania i/í, y/ý.
- Dokázať zdôvodniť pravopis písania i/í, y/ý v prídavných menách s dôrazom na prvý pád množného čísla pri zhode so životným podstatným menom.

Prehľad tematických celkov pre vyšší stupeň sekundárneho vzdelávania II.

Konverzácia

Kľúčové pojmy: činnosť vo voľnom čase, počítač, internet, jazykové kurzy, cestovné kancelárie, stravovanie v reštaurácii, tradičné jedlá, klimatické podmienky, environmentalistika, módne prehliadky, módni návrhári, umelecké smery, gýč.

Obsahový štandard

Záujmy a voľný čas – mimoškolská záujmová činnosť, krúžky, kultúrna, športová a iná činnosť vo voľnom čase, spoločenské hry, počítače, internet, jazykové kurzy, diskotéky, hracie automaty - závislosť atď.

Cestovanie - cestná, letecká, železničná, lodná doprava, výhody a nevýhody cestovania jednotlivými dopravnými prostriedkami, osobná a nákladná doprava, negatívny vplyv automobilizmu na životné prostredie, problémy dopravy, príčiny dopravných nehôd, história a súčasnosť cestovania, rôzne príčiny cestovania, cestovné kancelárie, cestovanie do zahraničia v súčasnosti atď.

Potraviny, stravovanie – tradičný systém stravovania u nás, racionálne a pravidelné stravovanie a jeho význam, vegetariánstvo, rozdelenie a pomenovanie potravín, polotovary, prestieranie (pomenovanie riadu, príboru), správanie pri stole, stravovanie v reštaurácii, v školskej jedálni, doma, obľúbené jedlá, fast food zariadenia, tradičné jedlá na Slovensku a v cudzine atď.

Človek a príroda – počasie, klimatické podmienky, klimatické zmeny – znečisťovanie životného prostredia, pôdy, vzduchu, vody – vplyv na človeka, zásahy človeka do prírody, ozónová diera, prírodné katastrofy, ochrana životného prostredia, činnosť organizácií na ochranu životného prostredia, environmentalistika, národné parky, zoologické záhrady, botanické záhrady atď.

Móda a obliekanie – oblečenie a jeho funkcia, obliekanie podľa ročných období, obsah šatníka, rozdiely v obliekaní mladých a starších ľudí, značkové oblečenie, spoločenské, príležitostné oblečenie, módne prehliadky, módni návrhári, možnosti nákupov oblečenia, reklamácie – práva zákazníkov atď.

Kultúra a umenie – druhy umenia, základné umelecké smery a štýly, múzeá, historické pamiatky, galérie, kiná, divadlá – divadelné umenie (základné dramatické žánre), návšteva divadelného predstavenia, umenie v každodennom živote, gýč, vkus, vlastné zážitky, významní slovenskí umelci atď.

Výkonový štandard

Záujmy a voľný čas

- Dokázať vymenovať aktivity typické pre trávenie voľného času.
- Je schopný hovoriť o spôsobe trávenia svojho voľného času, svojej rodiny a priateľov v pracovné dni, cez víkendy a prázdniny.
- Vedieť povedať svoj názor na spôsob trávenia voľného času v kasínach, pri hracích strojoch a počítačových hrách.
- Dokázať vyjadriť svoj názor na možnosti trávenia voľného času a venovania sa záujmom ľudí na Slovensku.

Cestovanie

- Dokázať vymenovať dopravné prostriedky, spôsoby a účely cestovania (individuálne, hromadné), výhody a nevýhody jednotlivých dopravných prostriedkov.
- Dokázať komunikovať v cestovnej kancelárii pri objednávaní zájazdu, dovolenky.
- Vedieť komunikovať pri objednávaní ubytovania, v hoteli na recepcii.
- Vedieť sa orientovať v rôznych typoch ubytovania.

- Dokázať hovoriť o cestovnom ruchu na Slovensku a zaujímavých miestach.

Potraviny, stravovanie

- Dokázať hovoriť o stravovacích zvykoch a návykoch.
- Vedieť pomenovať rôzne druhy potravín a jedál.
- Dokázať hovoriť o stravovacích možnostiach u nás.
- Poznať typické jedlá známych európskych a svetových kuchýň.
- Dokázať hovoriť o svojich obľúbených jedlách, o ich príprave a správnom stolovaní.

Človek a príroda

- Vedieť hovoriť o počasí jednotlivých ročných období a typických prejavoch.
- Dokázať sa vyjadriť k problematike rôznych výkyvov v počasí a klíme v posledných desaťročiach.
- Dokázať hovoriť o prírode okolo nás – zvieratá (voľne žijúce, ZOO), rastlinstvo, lesy a vedieť povedať svoj názor na situáciu na Slovensku.
- Vedieť hovoriť o situácii v životnom prostredí, o možných nebezpečenstvách v budúcnosti a o prírodných katastrofách.

Móda a obliekanie

- Vedieť hovoriť o úlohe módy v modernej spoločnosti a jej vplyve na ľudí.
- Dokázať opísať oblečenie v jednotlivých ročných obdobiach.
- Dokázať hovoriť o súčasnej móde mladých ľudí.
- Vedieť opísať oblečenie ľudí v rôznych životných situáciách a pri rôznych príležitostiach.

Kultúra a umenie

- Dokázať hovoriť o kultúre všeobecne, o možnostiach v meste a na vidieku, o obľúbenej oblasti kultúry a umenia (žánre, známe osobnosti), o návšteve kultúrneho podujatia.
- Vedieť hovoriť o prevencii, zdravom spôsobe života, správnej životospráve, telesnej a duševnej hygiene.

Sloh

Obsahový štandard

- Reprodukcia textov, stručná a podrobná reprodukcia na základe osnovy.
- Dialógy v bežných životných situáciách.
- Telefonické rozhovory, tlačivá a ich správne vyplňanie.
- Triedenie štýlov. Hovorový štýl.
- Súkromný list.

Výkonový štandard

- Preukázať praktickú schopnosť správneho napísania súkromného listu.
- Dokázať zostaviť osnovu rozprávania, dokázať správne vybrať stylistické prostriedky.
- Poznať kompozíciu a stylistické prostriedky hovorového štýlu.
- Podnecovať dialógy v každodennom živote podľa aktuálnych situácií.

Jazyková výchova

Tematický celok: **Opakovanie učiva 1. ročníka**

Tematický celok: **Lexikológia**

Obsahový štandard

- Slovná zásoba, klasifikovanie slovnej zásoby z jednotlivých hľadísk. Jadro a periféria slovnej zásoby.
- Spisovné a nespisovné slová, nárečie, slang, historizmy a archaizmy.
- Obohacovanie slovnej zásoby, tvorenie slov, preberanie slov a kalkovanie.

- Slovtvorný základ, slovtvorná predpona, slovtvorná prípona.
- Synonymá, homonymá a antonymá.

Výkonový štandard

- Čítaním novín, časopisov a komunikáciou s učiteľom či so spolužiakmi si obohacovať slovnú zásobu.
- Získavať zručnosti pri klasifikovaní slovnej zásoby podľa jednotlivých hľadísk.
- Zoznamovať sa so slovtvornými postupmi. Osvojovať si a upevňuje vedomosti o slovtvorných príponách, slovtvorných predponách a o slovtvornom základe.
- Použitím slovtvornej predpony vedieť zmeniť vid slovesa.
- Vedieť pracovať so slovnou zásobou, pri tvorení textu a v konverzácii vedieť pracovať so synonymami a vyhýbať sa tak opakovaniu toho istého slova v texte.

Tematický celok: **Tvorenie tvarov zámen**

Obsahový štandard

- Zámeno stojí za iné meno.
- Tvorenie tvarov jednotlivých zámen.
- Používanie krátkych a dlhých tvarov zámen.
- Používanie zvratného zámena sa a si.
- Tvary zámen ako príklonky.
- Skloňovanie zámen.

Výkonový štandard

- Vedieť, že zámeno v texte zastupuje akékoľvek meno.
- Na tvorivých cvičeniach a konverzačných témach si osvojovať tvorenie tvarov jednotlivých zámen.
- Upevniť si vedomosti o tom, že na začiatku vety nemôže použiť krátky tvar zámena.
- Nadobudnúť zručnosť v tom, kedy môže aj vnútri vety použiť dlhý tvar zámena.
- Zdokonaľiť sa v používaní tvarov zvratného zámena.
- Upevniť si vedomosti a poznatky o využívaní príkloniek.
- Na hodinách konverzácie či v komunikácii používať správne tvary jednotlivých zámen.

Tematický celok: **Pravopis - písanie i, í/y, ý, písanie veľkých písmen, písanie čiarky**

Obsahový štandard

- Osvojenie si základných pravidiel o písaní i/í, y/ý.
- Zopakovanie vybraných a odvodených slov.
- Písanie i, í/y, ý v jednotlivých gramatických tvaroch: menných aj slovesných.
- Písanie veľkých písmen na začiatku vety, vo vlastných menách, v názvoch ulíc, námestí, v priamej reči po dvojbodke, ale aj v listoch a pozdravoch.
- Písanie čiarky pred spojkami, v jednotlivých súvetiach, viacnásobných vetných členoch či v osloveniach.
- Získané vedomosti vedieť správne využiť pri zostavovaní textu.

Výkonový štandard

- Osvojením si pravopisných zručností nadobudnúť istotu v písomnom prejave a pri písaní slohovej práce.

Prehľad tematických celkov pre vyšší stupeň sekundárneho vzdelávania III.

Konverzácia

KLúčové pojmy: tolerancia a intolerancia, nekontrolovaný sexuálny život, beletria, odborná literatúra, populárno-náučná literatúra, sfilmované romány, celebrity, historické pamiatky, multimediálna technika, regionalizmus.

Obsahový štandard

Mladí ľudia a svet okolo nich – odlišnosti súčasnej doby v porovnaní s dobou mladosti rodičov, starých rodičov, iné spoločenské podmienky a hodnoty, móda, kozmetika, vzdelávanie, využívanie internetu, trávenie voľného času, slušné a neslušné správanie, sebedovetomie mladých ľudí, zdvorilosť, tolerancia a intolerancia, kariéra, partnerské spoluzitie, sobášie vo vyššom veku – uprednostňovanie kariéry, muži na materskej dovolenke, honba za peniazmi, osamotenosť, alkoholizmus, drogová závislosť, nekontrolovaný sexuálny život a jeho následky, práva dieťaťa atď.

Kniha a čítanie – najobľúbenejšia činnosť vo voľnom čase od najstarších čias po súčasnosť, kniha ako dar, čítanie počas cestovania, dovoleníek, zdroj informácií a zábavy, literárne druhy a žánre, beletria, odborná literatúra, populárno-náučná literatúra, učebnice, slovníky, encyklopédie, kníhkupectvá, knižnice, sfilmované romány, Nobelove ceny za literatúru, obľúbený spisovateľ, kniha atď.

Vzory a ideály v živote človeka – kladné a záporné vlastnosti človeka, človek ako jedinečný tvor, kladný a záporný vplyv prostredia na človeka - rodina, škola, priatelia, speváci, herci, športovci, celebrity (kopírovanie správania, názorov, módy), výnimoční ľudia, ľudia a rizikové povolania so svojimi hrdinami, idoly súčasnej mladej generácie atď.

Slovensko – Bratislava – dôležité historické udalosti v živote Slovákov, spoločný vývin v uhorskom štáte, spoločné zvyky a tradície, dôležité sviatky (štátne, cirkevné); hlavné mesto SR - centrum politického, kultúrneho, ekonomického, vzdelávacieho a obchodného života, jeho najvýznamnejšie historické pamiatky, podujatia atď.

Veda a technika – najvýznamnejšie objavy v histórii ľudstva (praktické, nebezpečné), známi vedci, vynálezcovia, veda v minulosti a dnes, využívanie výdobytkov vedy a techniky v každodennom živote (počítače, internet), multimediálna technika, vzťah mladých a starších ľudí k modernej technike atď.

Môj región – zemepisný opis oblasti, významné centrá, významní dejatelia v minulosti, iné významné osobnosti v súčasnosti, zaujímavosti regiónu atď.

Výkonový štandard

Mladí ľudia a svet okolo nich

- Dokázať hovoriť o rozdielnych názoroch mladých a starších ľudí na módu, hudbu, umenie, spôsob trávenia voľného času a správanie.
- Dokázať porovnať spôsob života mladých ľudí v minulosti a dnes.
- Dokázať hovoriť o životnom štýle dnešných mladých ľudí (neskoršie uzatváranie manželstiev, rodiny s málo deťmi, postavenie mladých žien v spoločnosti).
- Vedieť povedať svoj názor na problémy súčasného sveta mladých ľudí – osamotenosť, drogy, alkohol, skorý začiatok sexuálneho života, túžba mať veľa peňazí.

Kniha, čítanie

- Dokázať povedať svoj názor na potrebu čítania kníh.
- Dokázať hovoriť o svojom vzťahu ku knihám, o svojom obľúbenom spisovateľovi a o obľúbenej knihe.

Vzory a ideály v živote človeka

- Dokázať hovoriť o kladnom a zápornom vplyve známych ľudí z rôznych oblastí života na ľudí rôzneho veku, pohlavia a spoločenského postavenia.
- Dokázať určiť, opísať, charakterizovať typy ľudí, ktorí sa stávajú vzormi a ideálmi.
- Dokázať posúdiť a vyjadriť svoj názor na následky takéhoto vplyvu.
- Vedieť hovoriť o ľuďoch, ktorí sú pre mladého človeka vzorom.

Slovensko, Bratislava

- Dokázať hovoriť o geografii Slovenska, o významných a zaujímavých miestach z hľadiska cestovného ruchu, a o jeho obyvateľoch.
- Vedieť hovoriť o hlavnom meste ako centre kultúrneho, politického a ekonomického života, o jeho historických pamiatkach.

Veda a technika

- Porovnať spôsob života ľudí v minulosti a dnes na základe vedomostí z iných predmetov.
- Hovoriť o významných výdobytkoch vedy a techniky, ktoré nám uľahčujú život, ale ho aj znepríjemňujú a robia nebezpečným.
- Dokázať vyjadriť svoj názor na rozvoj vedy a techniky, ktorý je v službách človeka.

Môj región

- Dokázať opísať svoj región z geografického (alebo aj historického) hľadiska.
- Vedieť vymenovať zaujímavé mestá a miesta, historicky pozoruhodné pamiatky, významných ľudí z histórie a súčasnosti.
- Vedieť opísať miesto, ktoré má vo svojom regióne najradšej.
- Vedieť povedať svoj názor na nedostatky vyskytujúce sa v opisovanej oblasti.

Sloh

Obsahový štandard

- Slohové postupy.
- Administratívny štýl – úradný list, žiadosť, prihláška, objednávka, dohoda, urgencia, reklamácia, splnomocnenie, potvrdenka, poštová poukážka; životopis, zápisnica.

Výkonový štandard

- Rozoznať typické znaky administratívneho štýlu – vecnosť, knižnosť, stručnosť, adresnosť, neutrálnosť.
- Preukázať praktickú zručnosť a pohotovosť pri napísaní jednotlivých slohových útvarov administratívneho štýlu (úradný list, zápisnica, prihláška, objednávka, splnomocnenie, potvrdenie, reklamácia, životopis).
- Preukázať schopnosť a pohotovosť pri práci s tabuľkami a predtlačou.

Jazyková výchova

Tematický celok: **Slovenský jazyk a jeho zaradenie**

Obsahový štandard

- Miesto slovenského jazyka v rodine jazykov.
- Vývin slovenského jazyka (stručný prehľad).
- Slovenčina a slovanské jazyky.
- Prvý slovanský spisovný jazyk.
- Latinčina a čeština ako spisovné jazyky na Slovensku.
- Starostlivosť o čistotu spisovnej slovenčiny – jazyková kultúra.
- Nárečia slovenského jazyka.
- Typologické rozdiely medzi slovenčinou a maďarčinou.

Výkonový štandard

- Oboznamovať sa s vývinovými obdobiami slovenčiny.
- Poznať základné typologické rozdiely medzi slovenčinou a maďarčinou.
- Nájsť základné rozdiely medzi slovenčinou a češtinou ako veľmi blízkymi slovanskými jazykmi.
- Vedieť vymenovať jazyky, ktoré patria do skupiny západoslovanských, južnoslovanských a východoslovanských jazykov.

Tematický celok: **Tvaroslovie - slovesá**

Obsahový štandard

- Sloveso – dynamický slovný druh.
- Slovesná trieda a slovesný vzor, pravidelné a nepravidelné časovanie sloves.
- Plnovýznamové a neplnovýznamové slovesá.
- Tvorenie analytických a syntetických tvarov v minulom a budúcom čase.
- Tvorenie a používanie určitých a neurčitých slovesných tvarov.

Výkonový štandard

- Zopakovať si informácie o slovesách ako o dynamickom slovnom druhu.
- Vedieť, ktoré slovesá sú plnovýznamové a ktoré sú neplnovýznamové.
- Prakticky využiť plnovýznamové a neplnovýznamové slovesá.
- Vedieť tvoriť jednoduché a zložené slovesné tvary. Pri tvorení zložených slovesných tvarov vedieť využívať neplnovýznamové slovesá.
- Vedieť vysvetliť, prečo hovoríme o určitých a neurčitých tvaroch v slovenčine.

Tematický celok: **Systematizácia slovných druhov**

Obsahový štandard

- Slovné druhy ako termín.
- Ohybné a neohybné slovné druhy.
- Plnovýznamové a neplnovýznamové slovné druhy.
- Slovné druhy v úlohe vetného člena.
- Úloha neplnovýznamového slovného druhu vo vete.

Výkonový štandard

- Vedieť vysvetliť, čo rozumie pod termínom systematizácia slovných druhov.
- Vedieť vysvetliť termíny ohybné slovné druhy a neohybné slovné druhy.
- Na analýze gramatického tvaru dokázať, že slovný druh je ohybný či neohybný.
- Vedieť vysvetliť termín plnovýznamový a neplnovýznamový slovný druh.
- Na analýze vety dokázať, že slovný druh je plnovýznamový.
- Vedieť vysvetliť úlohu neplnovýznamových slovných druhov vo vete.
- Vedieť vysvetliť, čo treba rozumieť pod termínom plný význam slovného druhu a čo pod termínom funkcia slovného druhu vo vete.
- Ovláda klasifikáciu slovných druhov na základe morfológického, lexikálneho a syntaktického hľadiska.

Tematický celok: **Podstatné mená, prídavné mená, príslovky**

Obsahový štandard

- Zaraďovanie slov do jednotlivých slovných druhov.
- Určovanie menných a slovesných gramatických kategórií.
- Tvorenie a pravopis gramatických tvarov pri podstatných menách a prídavných menách.

- Lexikálno-gramatická kategória stupňovania.
- Pravidelné a nepravidelné stupňovanie prísloviiek.
- Tvorenie podstatných mien, prídavných mien a prísloviiek.

Výkonový štandard

- Na analýze vety si opakovať známe poznatky o podstatných menách, prídavných menách a o príslovkách.
- Na príklade vedieť vysvetliť, že podstatné mená sú samostatne existujúce substancie.
- Vedieť určovať gramatické kategórie podstatných mien.
- Upevňovať si vedomosti o pomnožných podstatných menách, vedieť ich zaradiť do rodu a skloňovacieho vzoru.
- Ovládať skloňovanie substantív a tvorenie ich gramatických tvarov.
- Ovládať pravidlá písania i/i, y/y v jednotlivých pádoch pri substantívach.
- Ovládať pravidlá písania i, í/y, ý pri prídavných menách.
- Vedieť vysvetliť, ktoré prídavné mená nemôžeme stupňovať.
- Vedieť vytvoriť od prídavného mena príslovku.
- Vedieť, ktoré príslovky môžeme stupňovať.

Tematický celok: **Zámená, číslovky**

Obsahový štandard

- Číslovky a zámená: ohybný a plnovýznamový slovný druh.
- Zámená vo vete, písomnom prejave a komunikácii.
- Skloňovanie zámen a čísloviiek.
- Určovanie menných gramatických kategórií pri zámenách a číslovkách.
- Používanie krátkych a dlhých tvarov zámen.
- Tvary zámen ako príklonky.

Výkonový štandard

- Upevňovať si už získané vedomosti o slovných druhoch (zámená a číslovky).
- Ovládať klasifikáciu zámen a čísloviiek.
- Poznať praktické využitie zámen.
- Vedieť určovať kategórie zámen a čísloviiek.
- Ovládať skloňovanie zámen a čísloviiek.
- Vedieť vysvetliť úlohu zvratného zámena *sa, si* v spojení so slovesom.
- Vedieť správne umiestňovať do vety tvary zámen a čísloviiek a zamedziť tak častému opakovaniu toho istého slova.

Prehľad tematických celkov pre vyšší stupeň sekundárneho vzdelávania IV.

Konverzácia

Kľúčové pojmy: šikanovanie, podozrievavosť a predpojatosť, rasová nenávisť, diskriminácia, manuálna a duševná práca, rekvalifikačné kurzy, súkromný sektor, živnostník, úrad práce, manipulácia verejnou mienkou, reklamy v médiách, zákonodarná, výkonná a súdna moc, obecné a mestské samosprávy, ombudsman, ľudské práva.

Obsahový štandard

Medzil'udské vzťahy, komunikácia – vzťahy citové, fyzické – v rodine, v škole, v zamestnaní, medzi priateľmi, manželmi (týranie, šikanovanie), priateľstvá, nepriateľstvá a ich príčiny, rozchody, rozvody a ich príčiny, intolerancia, podozrievavosť a predpojatosť voči postihnutým ľuďom, ľuďom inej národnosti, rasy, vierovyznania – príčiny, opak – nadácie, dobročinné aktivity, benefičné vystúpenia, mimovládne organizácie a ich činnosť, nedostatok priamej (osobnej) komunikácie medzi ľuďmi, najčastejšie a najobľúbenejšie formy komunikácie v súčasnosti, využívanie symbolov, komunikácia medzi postihnutými atď.

Multikultúrna spoločnosť – typický jav modernej spoločnosti – život ľudí rôznej farby pleti, vierovyznania, kultúry, národnosti v jednej komunite, výhody takého spolunažívania – materiálne i duševné, boj proti rasizmu, diskriminácii, utečenecké tábory a ich obyvatelia, rómska problematika na Slovensku, tragédie v minulosti spôsobené etnickou a rasovou nenávisťou atď.

Práca, zamestnanie, povolania – práca znamená nájsť si miesto v spoločnosti, zarábať peniaze na živobytie, práca znamená nezávislosť, najčastejšie detské sny o povolaniach, realita v dospelosti, manuálna práca (murár, stolár, inštalatér atď.), duševná práca (manažér, bankový úradník, lekár, učiteľ atď.), nebezpečné povolania (požiarnik, vojak, policajt atď.), spoločensky najvýhodnejšie zamestnania a povolania (manažér, právnik, počítačový expert atď.), význam vzdelania, povolania, pre ktoré treba mať talent, problémy zamestnať sa, štátny sektor, súkromný sektor, živnostník a súkromné podnikanie, úrady práce, rekvalifikačné kurzy, práca v zahraničí, pracovné pohovory atď.

Masmédiá – noviny, časopisy, rozhlas, televízia – samozrejmosť pre moderného človeka, zdroj informácií zo všetkých oblastí spoločenského života, zdroj vzdelávania, zábavy, dôveryhodnosť informácií – bulvár, sloboda prejavu slova, manipulovanie verejnej mienky, televízia a jej pre a proti, rôzne druhy televíznych kanálov a programov, účel reklamy v médiách, vplyv médií na náš život atď.

Štátny systém SR a zásady právneho štátu – rok 1989 a jeho vplyv na vývoj Slovenska, základná informácia o Ústave SR, zákonodarnej, výkonnej a súdnej moci, NR SR a jej zloženie, vláda, prezident, obecné a mestské samosprávy a ich služby obyvateľstvu, právo voliť, práva a povinnosti občanov, ombudsman, dôchodkové zabezpečenie, ľudské práva atď.

Výkonový štandard

Medzil'udské vzťahy

- Dokázať prezentovať svoju predstavu o dobrých vzťahoch v rodine medzi rodičmi a deťmi, v škole medzi spolužiakmi, vzťah žiakov a učiteľov, vzťah mladších k starším ľuďom.
- Vedieť povedať svoju predstavu o vzťahoch na pracovisku.
- Dokázať sformulovať svoj názor na vzťahy medzi ľuďmi rôzneho vierovyznania, rôzneho spoločenského postavenia a odlišnej rasovej príslušnosti.
- Dokázať posúdiť vzťah spoločnosti, ľudí k bezdomovcom a postihnutým ľuďom.

Multikultúrna spoločnosť

- Dokázať charakterizovať pojem „multikultúrna spoločnosť“.

- Vedieť povedať svoj názor na výhody života v multikultúrnej spoločnosti.
- Dokázať charakterizovať pojmy rasizmus, šovinizmus, diskriminácia a povedať svoj názor.
- Dokázať hovoriť o predsudkoch niektorých ľudí pri posudzovaní ľudí z iných kultúr.

Práca, zamestnanie, povolanie

- Dokázať pomenovať bežné typy povolání a stručne opísať ich náplň práce.
- Vedieť povedať vlastný názor na niektoré povolania, fyzickú a duševnú prácu.
- Dokázať charakterizovať pojmy „trh práce“, nezamestnanosť a povedať svoj názor na situáciu na Slovensku.
- Dokázať charakterizovať obsah žiadosti do zamestnania a profesijného životopisu.
- Dokázať sa aktívne zapojiť do simulovaného pracovného pohovoru.
- Dokázať hovoriť o svojej predstave o budúcom zamestnaní.

Masmédiá

- Dokázať vymenovať typy masovokomunikačných prostriedkov (ich využitie, výhody a nevýhody).
- Vedieť povedať svoj názor na tlač v súčasnosti (seriózna, bulvárna).
- Dokázať posúdiť význam rozhlasu a televízie v živote človeka.
- Dokázať hovoriť o obľúbených novinách, časopisoch, rozhlasových a televíznych programoch.

Politický systém a základy právneho štátu

- Dokázať stručne charakterizovať politický systém a štátne zriadenie na Slovensku.
- Dokázať stručne charakterizovať Ústavu SR.
- Dokázať popísať činnosť parlamentu, vlády, prezidenta, ombudsmana.
- Dokázať hovoriť o ľudských právach a právach dieťaťa.
- Dokázať popísať základné rozdelenie súdnej moci a polície.

Sloh

Obsahový štandard

- Publicistický štýl a jeho útvary.
- Rozprávanie ako útvar umeleckého štýlu – aplikácia poznatkov v umeleckom rozprávaní.
- Náučný štýl – úvaha, referát, prednáška, výklad, diskusia, kritika, recenzia.

Výkonový štandard

- Dokázať určiť charakteristické znaky publicistického štýlu.
- Dokázať rozoznať útvary publicistického štýlu (správa, oznam, interview, fejtón, recenzia, kritika, reportáž).
- Určiť hlavné znaky náučného štýlu.
- Dokázať napísať útvary náučného štýlu – výklad, referát.
- Vedieť napísať a predniesť referát a úvahu (prečítaná kniha, divadelné predstavenie, film atď.).
- Pokúsiť sa o napísanie recenzie s prihliadnutím na základné pravidlá tohto druhu náučného štýlu.

Jazyková výchova

Obsahový štandard

- Veta a výpoveď.
- Vety podľa modálnosti.
- Jednoduchá veta.
- Vetné členy: hlavné a rozvíjacie.

- Vetný základ.
- Rozvitý vetný člen a viacnásobný vetný člen.
- Sklad ako základná jednotka syntaxe vo vete: prisudzovací, determinatívny a koordinatívny sklad.
- Vety podľa zloženia: jednočlenná veta, dvojčlenná veta, holá veta, rozvitá veta, veta s viacnásobným vetným členom.

Výkonový štandard

- Ovládať učivo o hlavných a vedľajších vetných členoch.
- Hlavné a vedľajšie vetné členy vedieť nielen určovať, ale aj používať pri tvorbe písomného či ústneho prejavu.
- Vedieť, čo je to veta a výpoveď.
- Poznať vety podľa jednotlivých klasifikácií.

Tematicky celok: **Pravopisné, gramatické a štylizačné cvičenia**

Obsahový štandard

- Pravopisné pravidlá slovenčiny: písanie i, í/y, ý, písanie veľkých písmen, písanie interpunkčných znamienok.
- Práca s pravopisným a výkladovým slovníkom.
- Cvičenia na tvorenie a využívanie gramatických tvarov.
- Štylizačné cvičenia: základ pri tvorení ústneho a písomného prejavu.

Výkonový štandard

- Ovládať základné pravopisné pravidlá slovenčiny.
- Vedieť, v ktorom slovníku si má pravopisné javy overiť.
- Rôznymi cvičeniami si osvojiť gramatické javy slovenčiny.
- Štylizačné cvičenia zamerané napríklad na nácvik používania synonym, na rozširovanie slovnej zásoby či členenia textu dokázať využívať pri koncipovaní ústneho alebo písomného prejavu.

Slovenská literatúra

Prehľad tematických celkov pre vyšší stupeň sekundárneho vzdelávania I.

Tematický celok: **Ľudová slovesnosť**

Obsahový štandard

- Žánre ľudovej slovesnosti (piesne historické, ľúbostné, vojenské, zbojnícke, uspávanky, trávničky, balady, povesti, rozprávky, príslovia a porekadlá, pranostiky atď.).
- Vplyv ľudovej slovesnosti na umelú literatúru.
- Zberatelia ľudovej slovesnosti.
- Spoločné a odlišné znaky slovenskej a maďarskej ľudovej slovesnosti.

Výkonový štandard

- Spoznávať najcharakteristickejšie znaky ľudovej slovesnosti.
- Dokázať rozlíšiť ľudovú slovesnosť od umelej literatúry; mať dokonalé vedomosti o slovenskej a maďarskej ľudovej slovesnosti.

Tematický celok: **Stredoveká slovenská literatúra**

Obsahový štandard

- Staroslovienska literatúra (pôsobenie Cyrila a Metoda na Veľkej Morave).
- Písomné pamiatky pôvodnej a prekladovej literatúry.
- Stručný prehľad stredovekej latinskej literatúry (legendy, kroniky).
- Humanizmus a renesancia – stručný prehľad.
- Baroková literatúra (náboženská a svetská literatúra) – stručný prehľad.

Výkonový štandard

- Chápať kultúrno-politický význam oboch veľkomoravských vierozvestcov a stotožňovať sa s nimi na základe autentických staroslovienskych textov.
- Dokázať pochopiť pomocou prekladov legiend a kroník ich život a spoločensko-politickú činnosť.
- Dokázať nájsť rozdiel a totožnosti medzi barokovou náboženskou a barokovou svetskou literatúrou.

Tematický celok: **Osvietenstvo a klasicizmus**

Obsahový štandard

- Charakteristika obdobia klasicizmu – Anton Bernolák; Jozef Ignác Bajza.
- Slovanská vzájomnosť v dielach Jána Kollára.
- Myšlienky humanity, slobody, vlastenectva a národného uvedomovania v tvorbe Hollého.
- Kritik slovenského malomeštiactva a jeho kultúrnej zaostalosti – Ján Chalupka.

Výkonový štandard

- Dokázať definovať spoločenské, filozofické a politické udalosti osvietenstva a interpretovať jeho národnobuditeľské tendencie v slovenskej literatúre a kultúre.
- Vedieť pozitívne hodnotiť činy slovenských autorov v kontexte vývoja.
- Upevňovať získané poznatky a vedieť ich aplikovať pri kritike vtedajších a súčasných spoločenských a kultúrnych nedostatkoch.

Tematický celok: **Romantizmus**

Obsahový štandard

- Charakteristické znaky slovenského romantizmu.
- Vlastenecký a demokratický pátos v dielach Sama Chalupku.
- Problematika osobného a spoločenského v poézii Andreja Sládkoviča, spoločné znaky ospievania lásky v Maríne a Detvanovi.
- Detvan – rozbor úryvku lyricko-epického diela.
- Revolučné myšlienky v revolučnom období u Janka Kráľa.
- Ľudový odboj proti feudalizmu v Bottovej tvorbe Smrť Jánošíkova.
- Prejav irónie v Kalinčiakovej epike Reštavrácia.

Výkonový štandard

- Naučiť sa čítať umelecké literárne dielo s kritickým odstupom a nadhľadom.
- Dokázať analyzovať a interpretovať diela autorov z obdobia romantizmu.
- Chápať systémovú celistvosť a celkovú umeleckú pôsobnosť literárneho diela.

Tematický celok: **Porevolučné a matičné obdobie**

Obsahový štandard

- Spoločensko-politické a literárno-umelecké pomery po občiansko-demokratickej revolúcii v roku 1848 – 1849.
- Charakteristika dobových spoločenských udalostí v dramatickej tvorbe Jána Palárika.

Výkonový štandard

- Vedieť charakterizovať prechodné obdobie od romantizmu k realizmu.
- Vedieť interpretovať myšlienku vzájomnej spolupatričnosti medzi Slovákami a Maďarmi.

Prehľad tematických celkov pre vyšší stupeň sekundárneho vzdelávania II.

Tematický celok: **Realizmus v slovenskej literatúre**

Obsahový štandard

- Interpretácia základných charakteristických znakov realizmu ako významného literárneho smeru 19. storočia.
- Rozdiely medzi chápaním zemanstva u Vajanského, Hviezdoslava a Kukučina.
- Hviezdoslavova lyrika, epika a dramatická tvorba.
- Rozbor Kukučínových diel (podľa úryvkov z učebnice a antológie).
- Najvýznamnejšie poviedky Jozefa Gregora - Tajovského a jeho dramatická tvorba.
- Rozbor epických diel Boženy Slančíkovej –Timravy (Ľapákovci, Hrdinovia).
- Porovnávať postavy, prostredie a konfliktové situácie realistických diel v slovenskej a maďarskej literatúre.

Výkonový štandard

- Dokázať porovnávať dejovosť, počínanie protagonistov a zobrazenie prostredia ako aj konfliktnosť v slovenských a maďarských literárnych dielach.
- Vedieť reprodukovať obsah literárneho textu a osobitne dbať o kompozíciu aj o literárno-teoretické a jazykové javy.

Tematický celok: **Slovenská literárna moderna**

Obsahový štandard

- História vzniku literárnej moderny.

- Charakteristika literárnych smerov (symbolizmus, nadrealizmus, expresionizmus, impresionizmus atď.).
- Spojitosť osobného zážitku s poetikou symbolizmu v dielach Ivana Kraska.
- Poézia a próza Janka Jesenského.

Výkonový štandard

- Dokáže rozlíšiť a interpretovať literárne smery a zaradiť ich do určitého literárneho obdobia v dielach príslušných slovenských autorov.
- Dokáže komparatistickou metódou vykázat prvky najcharakteristickejších literárnych smerov a odlišnosti v ich štruktúre.

Tematický celok: **Slovenská poézia, próza a dráma v medzivojnovom období**

Obsahový štandard

- Rozlišovanie dvoch skupín autorov v medzivojnovom období: sociálno-funkčná (davisti) a avantgardná skupina.
- Umelecké hodnoty poézie Ladislava Novomeského – stručný prehľad.
- Lyrizujúca atmosféra v spoločenskom románe Jozefa Cígera Hronského Jozef Mak.
- Milo Urban a jeho Živý bič.
- Rezonovanie sociálnej problematiky v próze Petra Jilemnického a dielach Fraňa Kráľa (stručný prehľad).
- Lyrizovaná próza ako literárny prúd v slovenskej literatúre.
- Tematická a ideová stránka v diele Margity Figuli Tri gaštanové kone.
- Kompaktnosť protagonistu, prostredia a deja v tvorbe Františka Švantnera (výber noviel z Malky).
- Drámy Ivana Stodolu a Júliusa Barča-Ivana – stručný prehľad.

Výkonový štandard

- Vedieť pochopiť novátorské tendencie v slovenskej poézii inšpirované úvahami o zmysle života.
- Dokázat' obsažne, výstižne, jednoznačne, zreteľne a kreatívne diskutovať o lyrickej, prozaickej alebo dramatickej tvorbe.
- Dokázat' analyzovať konanie postáv tak, aby vznikol dojem, že literárne postavy sú vernými portrétmi ľudí, ktorí v zobrazovanej dobe žili.
- Osvojiť si schopnosť vrátiť sa do vnútorného života postáv, chápať ich myslenie, cítenie a konanie.
- Bez väčších ťažkostí vedieť charakterizovať dej, protagonistu a prostredie v medzivojnovom období v dielach Jozefa Cígera Hronského a Mila Urbana.

Prehľad tematických celkov pre vyšší stupeň sekundárneho vzdelávania III.

Tematický celok: **Súčasná slovenská próza**

Obsahový štandard

- František Hečko a jeho Červené víno.
- Protifašistický odboj a Slovenské národné povstanie v dielach Vladimíra Mináča.
- Dominik Tatarka ako dôsledný kritik spoločenských, politických a kultúrnych pomerov (stručný prehľad).
- Svedectvá zo zákulisia politických procesov v tvorbe Ladislava Mňačka.
- Realistický obraz slovenskej dediny a jej obyvateľa u Alfonza Bednára.
- Nový pohľad na sociálnu skutočnosť u Rudolfa Jašíka.

- Generácia 1956 alebo Generácia Mladej tvorby (Jaroslava Blažková, Anton Hykisch, Ján Johanides).
- Literatúra šesťdesiatych rokov (Vincent Šikula, Rudolf Sloboda, Peter Jaroš, Ladislav Ballek).
- Literatúra sedemdesiatych rokov (Dušan Mitana, Ľuboš Jurík, Jozef Puškáš).

Výkonový štandard

- Dokázať charakterizovať povojnové literárne dianie, zvýrazniť ho príkladmi a kreatívne doplniť subjektívnymi poznámkami a pripomienkami.
- Dokázať dôkladne rozoberať a interpretovať literárne diela a určiť ich hodnotovú orientáciu, ako i reprodukovať obsah literárneho textu.
- Dokázať uskutočniť periodizáciu v súčasnej slovenskej prozaickej tvorbe a určiť najvýznamnejších predstaviteľov.

Prehľad tematických celkov pre vyšší stupeň sekundárneho vzdelávania IV.

Tematický celok: **Súčasná slovenská poézia**

Obsahový štandard

- Pokračovanie avantgardných snáh v povojnovom období.
- Obdobie schematizmu (Ján Kostra, Pavol Horov, Vojtech Mihálik).
- Generácia 1956 (Milan Rúfus, Miroslav Válek).
- Básnické zoskupenie konkretistov (Ján Stacho, Ľubomír Feldek...).

Výkonový štandard

- Vedieť vymenovať autorov a avantgardné smery v povojnovom období.
- Čítaním poézie sústavne obohacovať vlastnú slovnú zásobu a usilovať sa štylisticky a jazykovo presne a výstižne sa vyjadrovať.

Tematický celok: **Súčasná slovenská dráma**

Obsahový štandard

- Slovenská dráma po roku 1945.
- Divadelné hry Štefana Králika.
- Peter Karvaš – kritik súdobých spoločensko-politických pomerov na Slovensku.
- Ivan Bukovčan a jeho dramatická tvorba.
- Špecifické uchopenie objektívnej reality – Osvald Zahradník.
- Súčasná dramatická tvorba (Milan Lasica a Július Satinský; Ján Solovič, Stanislav Šteпка a iní) – stručný prehľad.

Výkonový štandard

- Dokázať rozpovedať príbehy najvýznamnejších slovenských dramatických diel.

Proces

Slovenský jazyk

Žiaci stredných škôl s vyučovacím jazykom maďarským prechádzajú zložitým obdobím rozvíjajúceho sa logického a abstraktného myslenia, preto vo vyučovacom procese je im potrebné poskytnúť možnosti na diskusiu ako aj pestovať ich kreatívnu aktivitu.

Učiteľ vo vyučovacom procese musí ciele zaraďovať tak, aby zodpovedali veku primeranosti a výsledkom predchádzajúcej výchovy.

Kvalitu vzdelávania je možné zvyšovať takými metódami, ktoré podporujú samostatnú prácu žiaka. Využívajú sa riadené kontrolované techniky (dialóg, otázky a odpovede, kontrola písomných a ústnych prejavov), čiastočne riadené techniky (vyrozprávanie príbehov na základe testov, samostatná práca s učebnicou) ako aj voľné nekontrolované techniky (štruktúracia vyučovacej hodiny, reťazový dialóg, referáty, spoločensky orientovaná interakcia). Z druhov jazykových cvičení sú najdôležitejšie substitučno-rozširujúce, substitučné, transformačné a drilové.

Vyučujúci spomedzi organizačných foriem práce na vyučovacích hodinách slovenského jazyka a slovenskej literatúry podľa vlastných „reflexií“ využívajú zväčša frontálnu prácu, ďalej prácu vo dvojiciach a napokon samostatnú, individuálnu prácu žiakov. Úlohou samostatnej prípravy žiakov nie je reprodukcia študovaných textov, ale príprava na diskusiu o problémoch, ktoré sa žiakom vopred oznámia. Osvojovanie učiva sa zrealizuje praktickým výcvikom priamo v škole ale aj doma.

Na hodine slovenského jazyka a slovenskej literatúry sa delia triedy pri počte 24 a viac žiakov. Práca s menším počtom žiakov by bola ešte efektívnejšia. Pre štandardizáciu slovenského jazyka bude potrebné si vyčleniť podľa možností z rozširujúcich hodín v každom ročníku stredných škôl jednu hodinu konverzáciu v slovenskom jazyku.

Klasifikované písomné práce (kontrolné slohové práce, cvičné slohové práce, diktáty) na stredných školách s vyučovacím jazykom maďarským sú stanovené podľa ročníkov. Práca sa píše na jednej vyučovacej hodine a opravuje sa tiež na jednej vyučovacej hodine. Oprava sa využije na individuálne vysvetlenie a precvičovanie javov, ktoré si podľa výsledkov zasluhujú pozornosť.

Učebnice slovenského jazyka vedú žiakov k účelnému využívaniu normatívnych príručiek, prípadne k využívaniu ďalších jazykových príručiek.

Vyučovací proces v slovenskom jazyku vyžaduje, aby učiteľ vhodne využíval učebné pomôcky a didaktickú techniku, ba aj najnovšie výdobytky z informatiky. Efektívnosť využitia auditívnych a vizuálnych učebných pomôcok sa zabezpečuje tak, že sa pripravujú ku konkrétnemu učivu a konkrétnym učebniciam. Vybavenie škôl počítačmi pomôže žiakom ľahšie sa zorientovať v rozličných odborných problémoch toho – ktorého vyučovacieho predmetu.

Ekonomické využitie didaktickej techniky uľahčujú odborné pracovne na vyučovanie slovenského jazyka. Tieto pracovne treba spájať s príručnou žiackou knižnicou. Žiaci by mali mať prístup k učiteľskej knižnici, aby sa mohli vzdelávať v jazykovede, literatúre a iných spoločenskovedných disciplínach.

Pracovná aktivita žiakov si vyžaduje aj adekvátny spôsob hodnotenia a klasifikácie. Hodnotenie a klasifikácia by mali vo veľkej miere zasahovať žiakovu činnosť vo vyučovacom procese, motivovať žiakovu aktivitu. Žiaka treba i vtedy klasifikovať, keď rieši len čiastkovú úlohu (jedna odpoveď, vyriešenie úlohy), ak v nich prejavil zručnosť, presnosť či kreativitu.

Slovenská literatúra

Časovo prvým cieľom literárnej výchovy na strednej škole s vyučovacím jazykom maďarským je rozbor a interpretácia literárneho diela, pričom sa usiluje na postupné prekonávanie naivnej úrovne recepcie, pri ktorej sa žiak ako čitateľ primárne sústreďuje na prvý, sujetový plán diela. Analytické a interpretačné činnosti sa preto na začiatku prvého ročníka ešte sústreďujú na dôkladné zvládnutie významovej a kompozičnej stránky dejovej línie.

V najvyšších ročníkoch sa stáva cieľom výchovy dosiahnutie štandardnej interpretačnej úrovne s úplnou názorovou samostatnosťou žiaka. Dôraz sa kladie na rozvoj kritického myslenia a prístupu k danému dielu, odborne správnej argumentácie a štylisticky vyspelej úrovne komunikácie.

Súčasná učebnica sú koncipované dostatočne široko a disponujú s Antológiou slovenskej literatúry bohatými literárnymi ukážkami. Učiteľovi umožňujú sústrediť sa na interpretáciu literárneho diela, sprostredkovať potrebné literárnovedné poznatky, rozvíjať, prehľbovať a upevňovať čitateľské, percepčné a vyjadrovacie schopnosti.

Koncepcia cieľov naznačuje aj isté odlišnosti v chápaní kontroly a hodnotení žiaka. Kontrola výstupov z vyučovacieho procesu má uprednostňovať zisťovanie žiakových interpretačných schopností, úroveň jeho samostatnosti a kritického myslenia, nápaditosť a fantáziu, kvalitu i krásu vyjadrovania jeho myšlienok.

V oblasti mimotriednej a mimoškolskej práce učiteľ podporuje a vhodne využíva jazykové a literárne krúžky, besedy s kultúrnymi činiteľmi, školský časopis na kreatívnu činnosť talentovaných žiakov, besedy o zaujímavých knihách, návštevu filmových a divadelných predstavení, literárnych múzeí, kontakt s družobnými školami, korešpondenciu žiakov.

Spracovali: PhDr. Jozef Varga,
Mgr. Elena Répássyová
PhDr. Ľudmila Benčatová, CSc.